

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 02.05.2019, sp. zn. 25 Cdo 2635/2018, ECLI:CZ:NS:2019:25.CDO.2635.2018.1

Číslo: 12/2020

Právní věta:

Další nemajetková újma při ublížení na zdraví ve smyslu § 2958 o. z. může spočívat i v tom, že poškozený není dočasně schopen se postarat o osobu blízkou, závislou na jeho péči, a má důvodnou obavu, že se o takovou osobu nepostará někdo jiný. Další nemajetkovou újmou může být i nemožnost strávit s osobami blízkými Vánoce. Vzhledem k tomu, že tyto svátky jsou v českém kulturním prostředí tradičně spojovány s rodinnou pospolitostí, tj. jsou obvykle tráveny v rodinném kruhu, je ztrátu této možnosti nutno považovat za další nemajetkovou újmu, jejíž existenci není třeba zvlášť dokazovat, byť nelze vyloučit důkaz opaku, tedy důkaz o tom, že v konkrétním případě, např. s ohledem na odlišné sociálně-kulturní zvyklosti dotčených osob či jejich narušené osobní vztahy, taková nemajetková újma nevznikla. K posouzení existence a rozsahu další nemajetkové újmy není zpravidla zapotřebí (na rozdíl od posouzení bolesti) znalecký posudek ani odborné vyjádření z oboru zdravotnictví.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 02.05.2019

Spisová značka: 25 Cdo 2635/2018

Číslo rozhodnutí: 12

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dokazování, Náhrada nemajetkové újmy (o. z.), Náhrady při ublížení na zdraví a při usmrcení (o. z.)

Předpisy: § 121 o. s. ř.

§ 127 o. s. ř.

§ 2958 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 15. 2. 2018, sp. zn. 70 C 470/2017, usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 4. 9. 2017, sp. zn. 15 C 182/2015, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 23. 6. 2017, sp. zn. 15 C 182/2015, v zamítavém výroku II o věci samé a ve výrocích o náhradě nákladů řízení, a věc vrátil v tomto rozsahu Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 23. 6. 2017, č. j. 15 C 182/2015-157, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci příslušenství z částky 65 565 Kč, dále zamítl žalobu, aby žalovaná zaplatila žalobci 100 000 Kč s příslušenstvím, nepřiznal žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení a rozhodl, že žalobce i žalovaná jsou povinni nahradit státu náklady řízení, o jejichž výši bude rozhodnuto samostatným usnesením. Usnesením ze dne 4. 9. 2017, č. j. 15 C 182/2015-175, bylo pak žalobci i žalované uloženo, aby zaplatili na náhradě nákladů státu každý 7 685 Kč. V projednávané věci nebylo mezi účastníky sporu, že dne 13. 12. 2014 žalobce utrpěl újmu na zdraví při dopravní nehodě způsobené vozidlem pojištěným u žalované pro případ odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla. V průběhu řízení žalovaná doplatila žalobcem požadované bolestné v částce 65 565 Kč, nebylo proto sporu o výši bolestného a náhrada za ztížení společenského uplatnění je řešena mezi účastníky v jiném soudním řízení. Sporným zůstal nárok na náhradu další nemajetkové újmy dle § 2958 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen „o. z.“). V rámci něj žalobce požadoval náhradu za to, že byl v době pobytu v nemocnici odkázán na pomoc personálu, měl obavy z léčení, byl vystaven nevhodným podmínkám v nemocničním prostředí (např. byl ponechán odhalený před ostatními pacienty či nucen vylučovat v přítomnosti dalších osob), trpěl strachem z budoucnosti a obavami, že nebude moci pečovat o svou nemocnou manželku, trpěl pocity méněcennosti, nesamostatnosti a závislosti na pomoci třetích osob, byl dlouho odloučen od blízkých osob a nemohl se věnovat po dobu léčení svým koníčkům a společenským a sportovním aktivitám. Pocity studu trpěl i posléze, když byl odkázán na pomoc vlastní dcery při výkonu nejprve fyziologických a posléze hygienických potřeb. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že skutečnosti, které žalobce spojuje s požadavkem odškodnění další nemajetkové újmy dle § 2958 o. z., jsou odškodněny již v rámci bolestného (veškerá vytrpěná bolest při léčení, včetně celkového diskomfortu při pobytu v nemocnici a následné léčbě doma), anebo zahrnuty pod položky ztížení společenského uplatnění (nemožnost realizace koníčků, péče o nemocnou manželku, ztížení vykonávání osobní hygieny, atd.). Stud žalobce při pobytu v nemocnici a následně doma při ošetřování ze strany ošetřovatelky a dcery soud hodnotil jako přechodný, uzavřel však, že se jednalo o obvyklé důsledky újmy na zdraví. Léčba, kterou prodělal, a důsledky s tím spojené se nikterak nevyomykaly běžné léčbě a odpovídajícím léčebným postupům. S každou léčbou vážného zranění je objektivně spojeno nepohodlí, stres i obtíže. Tedy nejde o strádání, které by mělo být odškodněno nad rámec bolestného v rámci další nemajetkové újmy. Jde-li pak o údajné psychické potíže, dospěl soud prvního stupně na základě znaleckého dokazování k závěru, že žalobce si na psychické potíže nestěžoval, netvrdil, že by trpěl depresemi nebo psychickými úzkostmi, léky na tyto stavy neužíval a neužívá, ani nedochází k psychologovi či psychiatrovi. Ze znaleckého posudku také vyplynulo, že zápal plic a infekce močových cest, které oddálily termín operace, nejsou v příčinné souvislosti s dopravní nehodou, při níž žalobce utrpěl újmu.

2. K odvolání žalobce Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 15. 2. 2018, č. j. 70 Co 470/2017-198, rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku o věci samé a ohledně náhrady nákladů řízení mezi účastníky potvrdil, stejně tak potvrdil i jeho usnesení o náhradě nákladů státu a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se i s jeho právním posouzením, které je v souladu s pojetím bolesti v tzv. širším smyslu, jak je chápáno judikaturou i doktrínou, přičemž požadované položky nespádající pod takto chápanou bolest spadají pod ztížení společenského uplatnění.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce dovoláním, neboť dle něj spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Přípustnost dovolání odůvodňuje tím, že napadený rozsudek závisí na

vyřešení právní otázky, která v rozhodovací praxi dovolacího soudu doposud nebyla vyřešena, a to zda v rámci požadavku na odškodnění další nemajetkové újmy ve smyslu § 2958 o. z. jde a může jít o odškodňování psychické poruchy, kterou je možné zjistit pouze na základě znaleckého zkoumání. Dovolatel nesouhlasí s pojetím bolesti v tzv. širším smyslu. Další nemajetkovou újmu chápe jako nebolestivý zásah přechodného charakteru, který nelze kvalifikovat jako bolest nebo ztížení společenského uplatnění. Má za to, že pod ní lze podřadit strach z léčení, nevhodné podmínky v nemocničním prostředí, zásah do práva na čest, důstojnost a soukromí, strach z budoucnosti, pocity méněcennosti, nesamostatnost a závislost na pomoci třetích osob, dlouhé odloučení od blízkých osob, nemožnost se věnovat svému zaměstnání, koníčkům, společenským a sportovním aktivitám, přičemž tomu všemu byl vystaven. Další nemajetkovou újmu dovolatel spatřuje rovněž v zásahu do jeho rodinného života, neboť tím, že byl po dobu více než tři měsíců hospitalizován, nemohl být doma se svojí nemocnou manželkou, která je po cévní mozkové příhodě upoutána na lůžko a o kterou se do doby nehody každodenně staral. Právě i skutečnost, že v průběhu své hospitalizace nemohl být manželce ani psychickou oporou, jej velmi trápila a měla vliv na jeho stavy úzkosti. Také skutečnost, že musel strávit vánoční svátky v nemocnici, ho velmi negativně zasáhla. Namítá rovněž, že zápal plic a infekce močových cest, které oddálily termín operace, jsou v příčinné souvislosti s dopravní nehodou a že k prokázání jeho psychického stavu navrhoval vypracování znaleckého posudku soudem ustanoveným znalcem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, čemuž soud nevyhověl, přičemž není pravda, že by si na stavy úzkosti nestěžoval. V neposlední řadě se dovolatel domnívá, že soudy nesprávně odkazují na ztížení společenského uplatnění i u koníčků, společenských a sportovních aktivit, kterých se nemohl účastnit po dobu léčení. Navrhl, aby dovolací soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení, případně jej změnil tak, že odvolání v plném rozsahu vyhoví, a rozhodl o nákladech řízení před soudy všech stupňů.

4. Žalovaná ve svém vyjádření k dovolání žalobce navrhla odmítnout dovolání jako nepřijatelné, neboť předkládaná právní otázka již dle ní byla dovolacím soudem řešena a rozsudek odvolacího soudu se od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu neodchyluje, případně navrhla dovolání jako nedůvodné zamítnout.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou - účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), řádně zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř. a je přípustné (§ 237 o. s. ř.) pro vymezení pojmu dalších nemajetkových újem dle § 2958 o. z. a jejich prokazování, která dosud nebyla na obdobném skutkovém základu v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Nesprávné právní posouzení může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

7. Podle § 2958 o. z. při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

8. Nutno předeslat, že zjištěný skutkový stav, včetně závěru, že zápal plic a infekce močových cest, které oddálily termín operace, nejsou v příčinné souvislosti s dopravní nehodou, nepodléhá

dovolacímu přezkumu (§ 241a odst. 1 věta první o. s. ř.).

9. Smyslem náhrady za bolest je vedle samotného bolestivého stavu odškodnit i určitou míru nepohodlí, stresu či obtíží spojených s utrpěnou zdravotní újmou (srov. též obavu ze ztráty života či vážného poškození zdraví ve smyslu § 2957 věty třetí o. z.), a to v rozsahu, v němž tyto zásahy do osobnostní sféry poškozeného z povahy věci souvisí s bolestí obvykle doprovázející stavy popsané v jednotlivých položkách (tzv. bolest v širším smyslu). Výkladem § 2958 o. z. nelze dovodit, že nyní má být pojem bolest chápán toliko jako fyzická bolest bez souvislosti s duševními aspekty bolestivých stavů. Nárokem na odškodnění bolesti je myšleno odškodnění bolesti v tzv. širším smyslu, tedy jak bolesti fyzické, tak i duševního strádání (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2017, sp. zn. [25 Cdo 2245/2017](#), uveřejněné pod č. 7/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní - dále jen „Sb. rozh.“). Opačný výklad by znamenal, že za účinnosti původní úpravy zákonem č. 40/1964 Sb. a vyhláškou č. 440/2001 Sb., jež pojem další nemajetkové újmy neznaly, nebyly vůbec duševní obtíže spojené s léčením odškodnitelné. Tak tomu však prokazatelně nebylo, neboť duševní útrapy byly odškodňovány v rámci bolestného, a pokud překročily obvyklou zátěž a staly se trvalými, byly odškodňovány v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. [25 Cdo 3228/2014](#), uveřejněný pod č. 7/2017 Sb. rozh.).

10. Z uvedeného vyplývá, že další nemajetkové újmy jsou novou kategorií nároku náhrady za újmu na zdraví, kterou nelze jednoduše definovat, avšak jež má vystihovat nekonečnou variabilitu soukromého života a různých životních situací. Další nemajetkové újmy při ublížení na zdraví jsou spojeny se zásahem do zdraví, který nespočívá v přechodné bolesti ani ve fyzické či psychické újmě dlouhodobého (trvalého) charakteru; jde o specifické okolnosti vymykající se obvyklému způsobu života poškozeného v průběhu léčby a stabilizace zdravotního stavu, tedy okolnosti, které nenastávají pravidelně, ale zvyšují intenzitu utrpěné újmy na zdraví nad obvyklou míru (např. nemožnost zúčastnit se pracovní či studijní stáže, nebo jiné pro poškozeného významné plánované aktivity). Nepřiměřené rozšíření zbytkové kategorie dalších nemajetkových újem by vedlo k vynětí standardních situací z rámce odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění (jejichž objektivizace se v právní praxi úspěšně prosazuje za využití Metodiky k náhradě nemajetkové újmy na zdraví), a tím k nesystémovému stírání rozdílů mezi jednotlivými druhy nemajetkových újem na zdraví (srov. již citované usnesení sp. zn. [25 Cdo 2245/2017](#)).

11. Se zřetelem k uvedenému odpovídá dosavadní judikatuře dovolacího soudu závěr odvolacího soudu, že obavy poškozeného z léčení, pocity méněcennosti, nesamostatnosti a závislosti na pomoci třetích osob, dlouhodobé odloučení od blízkých osob, omezení soukromí při sdílení nemocničního pokoje s ostatními pacienty, pocit studu při odkázání na pomoc ošetřovatelky a posléze vlastní dcery při výkonu nejprve fyziologických a posléze hygienických potřeb v domácím prostředí, nepředstavují vybočení z obvyklého způsobu léčby a následné rekonvalescence ani omezení nadprůměrně zasahující do života dovolatele. Tedy nejde o strádání, jež by mělo být odškodněno nad rámec bolestného jako další nemajetková újma. Dovolatel utrpěl mnohačetné zlomeniny na různých částech těla a byl léčen v nemocničním zařízení, kde podstoupil obvyklou léčbu pro daný typ zranění. Výše zmíněná omezení, jimž byl dovolatel podroben, jsou pravidelně spojena s léčením, případně s pobytem ve zdravotnickém zařízení pro každého pacienta. Rovněž nelze oddělit vnímání fyzické bolesti poškozeným od negativního vnímání diskomfortu spojeného s léčením a obvyklou domácí rekonvalescencí. Míru takových obtíží je třeba zohlednit při stanovení výše bolestného, neboť bodové hodnocení lékaře (znalce) je pouze východiskem, na jehož základě se určuje konečná výše náhrady s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každého případu, jejichž demonstrativní (příkladný) výčet je obsažen v § 2957 o. z. Ohledně výše zmíněných útrap tedy odvolací soud rozhodl v souladu s konstantní judikaturou dovolacího soudu. Stejně tak ohledně nemožnosti dovolatele (trvale či dlouhodobě) pečovat o svou manželku a věnovat se svým koníčkům a pracovním, společenským a

sportovním aktivitám odvolací soud správně uvedl, že tato újma spadá do rámce náhrady za ztížení společenského uplatnění, která spočívá především v náhradě za trvalou ztrátu či omezení dosavadních možností poškozeného k uplatnění v životě a ve společnosti. Odškodňují se zde trvalé nepříznivé následky úrazu pro životní úkony poškozeného a pro uspokojování jeho životních a společenských potřeb (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2001, sp. zn. [25 Cdo 1169/2000](#), uveřejněný v Souboru rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod C 569), přičemž není důvod se od tohoto vymezení pojmu ztížení společenského uplatnění odchylovat ani za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb.

12. K nevhodným podmínkám v nemocničním prostředí, kterým byl dovolatel údajně vystaven (např. měl být ponechán odhalený před ostatními pacienty či nucen vylučovat v přítomnosti dalších osob), je třeba konstatovat, že není vyloučeno, že při běžném nemocničním provozu může dojít k vybočení (excesu) a tím i k zásahu do osobnostních práv pacienta, jestliže by v důsledku počínání zdravotnického personálu či jiných osob byl pacient vystaven útrapám vymykajícím se obvyklým omezením a nepohodlí. Pak by ovšem šlo o újmu, kterou nevyvolalo samo o sobě ublížení na zdraví, za něž odpovídá prvotní škůdce, nýbrž o újmu, za niž odpovídají jiné osoby. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že běžné obtíže spojené s ublížením na zdraví určitého typu jsou zahrnuty již v ohodnocení bolesti v širším smyslu (srov. již citované usnesení sp. zn. [25 Cdo 2245/2017](#)).

13. K běžným obtížím spojeným s ublížením na zdraví však nepatří akutní psychické strádání, které poškozený prožíval proto, že se nemohl postarat o blízkou osobu, závislou na jeho péči. Takto specifikovaná újma totiž nespočívá pouze ve ztrátě možnosti se o blízkou osobu postarat, která, pokud by byla trvalého či dlouhodobého charakteru, je odčinitelná v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění. Spočívá rovněž v dočasném nepříznivém psychickém stavu poškozeného ve chvíli, kdy je kvůli újmě na zdraví bezprostředně vyřazen z možnosti starat se o osobu blízkou, závislou na jeho péči, a má důvodnou obavu, že se o takovou osobu v době jeho nepřítomnosti nepostará někdo jiný. Dočasné duševní útrapy s tím spojené tak mohou představovat další nemajetkovou újmu ve smyslu § 2958 o. z., pakliže poškozený nemá např. povědomí o tom, že o osobu na něm závislou bude mezitím postaráno v rámci běžné rodinné solidarity jiným rodinným příslušníkem.

14. Lze-li dle výše citovaného usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. [25 Cdo 2245/2017](#) považovat za další nemajetkovou újmu např. nemožnost zúčastnit se pracovní či studijní stáže, nebo jiné pro poškozeného významné plánované aktivity, pak srovnatelnou nemajetkovou újmou může být i nemožnost strávit s osobami blízkými Vánoce. Vzhledem k tomu, že tyto svátky jsou v českém kulturním prostředí tradičně spojovány s rodinnou pospolitostí, tj. jsou obvykle tráveny v rodinném kruhu, je ztrátu této možnosti nutno považovat za další nemajetkovou újmu, jejíž existenci není třeba zvláště dokazovat, byť nelze vyloučit důkaz opaku, tedy důkaz o tom, že v konkrétním případě, např. s ohledem na odlišné sociálně-kulturní zvyklosti dotčených osob či jejich narušené osobní vztahy, taková nemajetková újma nevznikla.

15. K posouzení existence a rozsahu další nemajetkové újmy není zpravidla (na rozdíl od posouzení bolesti) potřeba znalecký posudek ani odborné vyjádření z oboru zdravotnictví. Soud není vázán důkazními návrhy účastníků (§ 120 odst. 1 o. s. ř.), a neprovedení důkazů, které jsou nadbytečné, tedy nezakládá pochybení soudu.

16. V projednávané věci však k žalobními tvrzeními vymezenému nároku soudy neobstaraly dostatečná skutková zjištění. Odvolací soud tedy rozhodoval na základě nedostatečně zjištěného skutkového stavu, a pokud bez dalšího u zmíněného nároku vyloučil, že by šlo o další nemajetkovou újmu, je jeho právní posouzení věci neúplné, tedy nesprávné, respektive předčasné. Dovolání je tak v této části důvodné.

17. Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Vzhledem k tomu, že důvod, pro který bylo toto rozhodnutí zrušeno, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí v zamítavém výroku II ohledně věci samé a ve výrocích o náhradě nákladů řízení, včetně navazujícího usnesení soudu prvního stupně, řešící výši náhrady nákladů státu (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.), a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

18. Podle § 243g odst. 1 a § 226 odst. 1 o. s. ř. je soud prvního stupně i odvolací soud vázán právním názorem dovolacího soudu.